

спрямованих на особистісний розвиток і саморозвиток тих, хто навчається; знання психології як студентами, так і викладачами, що сприяє формуванню їх внутрішнього світу й активної життєвої позиції.

Romanovsky A. G., Michalichenko V., Gren L.

PEDAGOGY OF SUCCESS AS AN INTEGRAL PERSONALITY-ORIENTED APPROACH TO FORMIROVANIYA PERSONALITY

The article views the essence of pedagogy of success as integral personally-oriented approach to form a student's personality successfulness. There are pointed out the main directions in the study of successfulness formation and the role of a person's inner world in this process. The basic principles of pedagogy of success have been defined, namely humanistic directedness of the education process, successfulness, fruitful cooperation between the pupil and the teacher; the use of pedagogic technologies and methods directed at students' development and self-development; knowledge in psychology by both students and teachers which enhances the formation of their inner world and active stand in life.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2015

УДК: 37.01/.09

*Семенова А.В. ,
Одеса, Україна*

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ І.А. ЗЯЗЮНА - МАЯК ДЛЯ ПЕДАГОГІВ ЗА ПОКЛИКАННЯМ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими теоретичними чи практичними завданнями. Кожна мить людського життя являє собою елементарну, зрозуміло, віртуальну одиницю вічності. Далеко не кожна мить життя «олюднена». Бувають «нелюдські» часи. Вони зм'якшуються уявою, мріями, які, звичайно, містять не тільки часову, але й предметно-просторову складову. Тому педагогічна майстерність є привабливою й центральною ідеєю для сучасної української педагогіки серед тих науковців, хто прагне й зберігає надію на розквіт Української Науки і Освіти, де Педагогіка Істини, Добра і Краси пануватиме в усіх складниках українського державотворення, зокрема економічному, політичному, ідеологічному, культурному, що зумовлює Освіту і Виховання молоді. Теорія педагогічної майстерності

І.А. Зязюна не має аналогів у світі, її інноваційність, педагогічна ефективність та вагомість результатів впровадження зумовили її швидке поширення у вітчизняній і зарубіжній педагогічній освіті (Білорусь, Канада, Китай, Польща, Франція, Японія, Росія та інші країни).

На жаль, «наставницька» теорія формування знання у школі, яку Пауло Фрейре [10] визначив ще у середині ХХ століття як головну перешкоду на шляху розвитку особистості, з тріумфом повернулася. Визнана колись педагогами з різною філософією освіти обурливим порушенням демократичності та людяності освітянської місії, вона знов витягнута на світ практично всією офіційною педагогікою. Там, де освітяни стверджували, що освіта має бути стрижнем самопізнання, у процесі якого учень через інтелектуальні й емоційні акти намагається розкрити власну індивідуальність, тепер майже весь освітній простір заповнений заплутаним механізмом тестування, який вимірює «прогрес» навчання у виконанні нав'язаного ззовні навчального плану. Дійсно, інтелектуально-емоційний процес навчання постає, якщо не клубком неконтрольованих, прихованих дій у свідомості та підсвідомості учня, то сумнозвісною *табула раса* Джона Локка. У свою чергу, сам учитель стає інструментом схваленої інтелектуальної та моральної культури, на який покладено завдання гасити деструктивні імпульси й наповнювати «порожній» розумово-почуттєвий простір своїх вихованців.

Концепція педагогіки Добра І.А. Зязюна є підґрунтям для розв'язання проблеми взаємозв'язку психології навчання, дидактики, індивідуальних методик і практики навчання і виховання. Розв'язання саме цієї проблеми визначає відповідь на питання про використання досягнень психологічної теорії навчання у педагогічній практиці. Справа в тому, що досягнення педагогічної психології не можуть використовуватися у навчанні безпосередньо. Надія на справжню освіту, де Педагоги-Майстри організують педагогічну взаємодію, ґрунтується на ідеї про розвиток професійної майстерності педагогічних кадрів, де професіоналізм учителів розглядається з позиції їх підготовки, оцінки діяльності, особистісних моральних якостей та рівня майстерності.

Аналіз останніх наукових публікацій. Як показали сучасні дослідження в аспекті вивчення закономірностей роботи людського мозку Д. Гоулмана [2], В. Зінченка [3], Р. Мендиуса [6], Е. Стоунса [9] та ін., у самій природі мозку людини закладені такі властивості і якості, які дають підстави розглядати їх як *онтологічні*, а саме: постійна націленість мозку людини на нескінченне пізнання Світу і його вдосконалення, початкова здатність до самозаохочення за успішну реалізацію початкових природних властивостей. Адже людина всі результати свого майстерного творіння духовного і етичного змісту і значення втілює у реальних матеріально-

речовинних продуктах, вона у своїй голові, у своєму дусі містить такі переконливі властивості і здібності, завдяки яким в будь-якому об'єкті, що зустрічається на життєвому шляху людини, і явищі відразу відчуває порядок або хаос, гармонію або дисгармонію і тут же націлюється, спочатку хоч би ідеально, на ліквідацію чи подолання хаосу або дисгармонії. Інакше творець не одержить того задоволення і навіть насолоди, яка є вищою для нього самовинагородою на шляху досягнення трьох іпостасей: Істини, Добра і Краси. Вони утворюють триєдність та обумовлюють одна одну. Так справжня Істинність завжди «вдягається» в Естетичні форми і покликана служити Добру [4]. Ці твердження знайшли втілення у різних сферах людської діяльності – науці, філософії, освіті, мистецтві. З часом їх стали протиставляти одна одній [1]. Відтак, і у наш час гостро йдуть дискусії про співвідношення науки і мистецтва, науки і моральності, гуманізму. Висловлюються думки, що наука не може бути ні етичною, ні аморальною. Але нині, як ніколи раніше, ясно, що наука і освіта, які не освячені високою етичною, гуманістичною метою Істини, Добра та Краси загрожують загибеллю культури, цивілізації. Наука і Освіта повинні бути формою реалізації гуманізму, як і гуманізм є умовою справжнього розквіту науки і освіти. І мистецтво не може бути чимось чужорідним по відношенню до науки і освіти. Уява, фантазія, інтуїція, відчуття прекрасного завжди супроводжують пошук пізнання.

Основна мета статті: Пояснити сутність тези про те, що принцип людяності є основою усвідомлення особистісного сенсу педагогічної майстерності І.А. Зязюна.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Підхід до побудови самого поняття освіти як тренування домінує в університетах і дедалі більше вкорінюється у середніх навчальних закладах. У майже всіх відомих нам роботах І.А. Зязюна ([4], [5], [7] та ін.) він зазначав, ЩО є справжньою освітою і якою є роль Педагога – Майстра та його учня у цьому процесі. Він розвінчував панівну думку про «безсторонність» Учителя. Навпаки, доводив, що мало хто з учителів міг підтвердити цю заяву в часи безпрецедентної регламентації процесу навчання. Навчання відбувається тоді, коли наявні принаймні двоє суб'єктів, які займають дещо різні позиції в діалозі, що триває. Але обидва учасники вносять у ці стосунки знання, й одним з суб'єктів педагогічної дії є виявлення того, що знає кожен з них і чому вони можуть навчити один одного. Інший суб'єкт усвідомлює себе як дійову особу у світі в результаті отримання нових знань.

Зауважимо, що І.А. Зязюн рішуче відкидав ідею про вчителя як передавача теоретичних знань, також заперечував й принизливу ідею, за

якою вчитель, головним чином, «стимулює» здоровий глузд і пояснює значення цінностей. Навпаки, він доводив, що вчитель – майстер нарівні з учнем, постійно бере участь у створенні нового знання, опановуючи ціннісний досвід. Але, щоб створити нове знання, вчитель та учень вступають у навчальну ситуацію як власники попередніх знань, хоча й різного виду. Адже й учитель і учень мають свій життєвий досвід і досвід попереднього навчання. Ключовою ідеєю педагогічної майстерності І.А. Зязюна, є те що серед всього іншого система підготовки педагогічних кадрів є «виключно опочуттєвленою діяльністю планування майбутнього світу людства» [5]. У межах даної концепції І.А. Зязюна, ціннісний досвід розглядається як інтегральна відображаючи-регулятивна характеристика взаємодії Людини зі Світом. Сукупність внутрішніх і зовнішніх функцій ціннісного досвіду (кожна з яких, в загальному виді, утворює монолітну афективно-інтелектуально-вольову компонентну структуру) є цілісною відкритою та нелінійною синергетичною системою у складі якої відповідно співфункціонують сім центрів-функцій, що забезпечують існування людини як самостійного автономного елемента/підсистеми системи природно-соціального світу. Як єдине ціле, такий досвід, з одного боку, проявляє системну цілісність регулятивного аспекту відображення суспільної практики, а з іншого, виступає чинником цілісності – „системною регулятивною силою”, що цю цілісність й визначає. Усвідомлення змісту системи розкриває культурно-історичну динаміку змін парадигм освіти, сенс якої конкретизується у двох її глобальних значеннях: культурно-світоглядному та соціальної сили, природа яких пронизує всі парадигми освіти [8].

Тому осмислення історії становлення сучасної української педагогічної майстерності – це можливість втручатися у перегляд ставлень до цього поступу і змінювати життя України на краще. Збагнувши історичність усіх суспільних та економічних змін, І.А. Зязюн аргументовано заявляв, що саме освітяни здатні впливати на майбутню історію [4]. Тут феноменологічна й екзистенційна філософія освіти виявляється явно найбільш ґрунтовною. Ґрунтовною для тих, хто не намагається шукати надію у діалектиці історії, хто, попри все, не відкидає конкретних «проблематизуючих агентів історії» – провідних науковців, а також трансформаційні зміни функціонування полікультурного світового освітнього простору. Ці трансформаційні зміни пов'язані з обставинами політичного, економічного і культурного життя, зі спостереженнями за тим, як інші намагаються змінювати світ.

Саме І.А. Зязюн пояснюючи концепцію педагогіки Добра говорив про те, що освіта, – це «наукове утворення» відкритого типу, оскільки буття людини обумовлюється, але не визначається її обставинами. І,

нарешті, оскільки вчителі – це одночасно й учні, вони не є незалежними від суспільних процесів [4]. У вчителів хронічно низька заробітна плата, вони працюють і живуть в умовах, які повні ускладнень і, я б ще додала, часто погано підготовлені. Віддані педагогічній справі вчителі навряд чи обгрунтують зв'язок між освітою й діяльністю, теорією і практикою, якщо їх відданість обмежена. Частково, етична ідея І.А. Зязюна полягає в абсолютній необхідності захисту педагогами своєї гідності, права на академічну свободу, автономію у визначенні навчального плану й побудову педагогічного процесу. Перед Українською освітою ще довгий шлях удосконалення... Нині освітні інновації та їхні поборники переживають нелегкі часи... І.А. Зязюн постійно звертав увагу педагогів на те, що вчитель – це актор на суспільній і політичній сцені, а також акцентував увагу на те, що завданням педагога є стимулювання гуманізму людей, а не ліплення їх за одним шаблоном подібно до Пігмаліона. Його сумлінність живилася етичним, а не тільки науковим переконанням, вірою в те, що, ставши на той чи інший бік, учитель зобов'язаний буде боротися лише з однією надією на реалізацію тільки власних ідеалів.

Сьогодні багато хто захищає гуманітарні науки й мистецтво як цінні додатки до навчальних програм, спрямованих на бізнес і кар'єру, як на шкільному, такі і на університетському рівні. Вони доводять, що хороший бухгалтер має щось знати про оперу, що фінансовий радник чи інженер потребує вміння літературно написати звернення чи звіт, що менеджери краще виконують свою роботу, якщо добре розуміють людську психологію. Оскільки гуманітарні й суспільні науки у вищих навчальних закладах продовжують занепадати чи принаймні залишатися на старому рівні розвитку, викладачі цих дисциплін під сильним тиском ринку праці змушені виправдовувати своє існування. Школи вимірюють свій добробут за кількістю комп'ютерів, кондиціонерів, проєкторів на класну кімнату, за наявністю хороших програм стажування з потенційними роботодавцями, а університети й коледжі – за тим, наскільки високо в них цінується «діяльність, спрямована на розвиток» (пошук грантів) у порівнянні з усіма іншими видами діяльності академічного «підприємства».

Проєктам, спрямованим на розвиток професійної майстерності викладачів, чиниться й дедалі сильніший опір: відсутністю коштів, часу на підвищення кваліфікації, а то й взагалі фікцією цього процесу. Вчителі у звичайних школах почуваються, наче у вирі боротьби із вдячністю-хабарництвом. А педагоги вишів звузили свою діяльність до виконання навчальних планів, де науково-дослідницька робота майже залишається тільки згадками на папері. Нормальне життя – це не лише робота, вдосталь їжі та надійний притулок. Авторитарні режими час від часу були здатні уповні задовольнити ці потреби, принаймні в обмежені періоди

часу. І.А. Зязюн завжди дотримувався думки, що гуманізоване суспільство вимагає здатності особи обирати цінності й правила поведінки, що не ламають звичні суспільні норми, а збагачують культурно-ціннісний досвід людства. А це вимагає повної участі всіх своїх членів у всіх аспектах громадського життя і в політичному, і громадянському сенсі.

Загалом цінним є те, що сьогодні соратники та учні Івана Андрійовича усвідомлюють необхідність продовження пошуку шляхів відродження принципів людяності, які протягом усього життя виступали підґрунтям професійної діяльності академіка І.А. Зязюна. Адже саме тут і позначається справжній особистісний сенс педагогічної майстерності.

У наш час цілковитого занепаду вітчизняних гуманітарних наук, Концепція педагогіки добра І.А. Зязюна стає маяком для всіх тих для кого педагогіка є справжнім покликанням, сенсом життя та усвідомленою цінністю, тих, хто спроможний вірно служити Людині та відчувати потреби і реалії незалежної України. Зміни у сучасній українській педагогіці стали здійсненими. Це досягалося довгими роками, але трагічної долі зазнає народ, лідери якого ошукують його матеріально і духовно. Збагачення передового педагогічного досвіду незалежної України дослідженнями, які б продовжували ідеї української наукової школи фундатора педагогічної майстерності доктора філософських наук, професора, директора-засновника Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих, академіка НАПН України І. Зязюна, наразі є необхідними, виходячи з власних умов, культури, політики, менталітету, у контексті загальноєвропейського та ще ширше – загальносвітового розвитку, розв'язуючи чимало однакових для багатьох країн освітніх питань.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок.

Із вдячністю власній долі за те, що дозволила зустріти на життєвому шляху мудру і мужню людину, мого наукового консультанта, який назавжди залишиться еталонним авторитетом гуманізму, порядності, чесності, принциповості, І.А. Зязюна [4], хочу нагадати його слова, які застаються особистісним гаслом для всіх тих, хто прагне бути справжнім Учителем – Майстром: «У професійних видах діяльності, які безпосередньо стосуються людини, є два рівнозначні суб'єкти за змістовною сутністю – Людина і Людина. Вони мають створювати один одному відчуття Спокою, Рівноваги, Благополуччя і Щастя... Не вина тих, що не вміють цього робити або не хочуть, то їх велика біда і особиста трагедія – не навчені, не виховані, не облагороджені великою метою Добра і Любові, Істини і Краси. Ці життєдайні начала і кінцеві результати людського життя перебувають у руках Учителя. У житті суспільства, у його поступі немає важливішої відтворюючої сили за вчительську. Волею випадку можновладці всіх часів і народів, які чомусь завжди приписували

собі функції великих учителів і великих керманічів, відходили і відходять у небуття. Про них відразу забувають. І лише Ви, Вчителю, залишаєтесь вічно сповідуваною і вічно живою Цінністю, непідвладною Часу і меркантильною дріб'язковістю миттєвості. Може тому, Ви не завжди маєте підтримку, належний соціальний статус і захист. Коли в особі державного лідера поєднується мудрість і майстерність Учителя, мужність і відповідальність Батька, сердечність і чесність Матері, Держава і її Народ досягають визнання і розквіту. Передусім, через те, що освіті надається першочергового значення як єдиного засобу включення творчих можливостей кожної Людини в налагодження економічного і культурного розвитку Держави. З цього починали всі розвинені країни світу. До цього прагнули кращі уми України в різні історичні періоди її розвитку. Зрозуміймо, нарешті, що іншого шляху не було і не буде. І хто намагається пропонувати інші шляхи для утвердження незалежності України, той веде її народ до великих непередбачуваних трагедій. Годі трагедій! Україна і її народ Божим велінням давно вже заслуговують на кращу Долю!»

Культура народу і держави є найважливішим із показників його прогресу завдяки особливій місії педагога, який створює найбільшу, найвагомішу, найнеобхіднішу цінність — Людину. Саме *педагогічна майстерність* (комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [7, С. 25]) визначає ефективність поступу сучасної української освіти, за рахунок „опочуттєвлення”, „олюднення” професійних знань і вмій саме завдяки діям Педагога.

Список літератури:

1. Волков Генрих «Три лика культури». — М., 1986. — С. 5—6.
2. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект на работе / Дэниел Гоулман; [пер. с англ. А. П. Исаевой]. — М.: АСТ: АСТ МОСКВА; Владимир: ВКТ, 2010. — 476 с.
3. Зинченко В. П. Аффект и интеллект в образовании / Владимир Петрович Зинченко. — М. : Тривола, 1995. — 64 с.
4. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : Наук.-метод. посіб. — К. : МАУП, 2000. — 312 с.
5. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія / Іван Андрійович Зязюн. — Київ : [б. в.] ; Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. — 608 с.
6. Мендиус Р. Мозг и счастье. Загадки современной нейропсихологии / Ричард Мендиус, Рик Хансон ; [пер. с англ. В. Л. Штаерман]. — М. : Эксмо, 2013. — 320 с.

7. Педагогічна майстерність : підручник / За ред. І. А. Зязюна. — 3-є вид., допов. і переробл. — К. : Богданова А.М., 2008. — 376 с.

8 .Семенова А. В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : монографія / Алла Семенова. — Одеса : Юридична література, 2009. — 504 с.

9. Стоунс Э. Психопедагогика : психологическая теория и практика обучения / Эдвард Стоунс ; пер. с англ. под ред. Н. Ф. Талызиной. — М. : Педагогика, 1984 — 472 с.

10. Фрейре П. Педагогика пригноблених / Пауло Фрейре ; пер. Олександр Дем'янчук. — К. : Юніверс, 2003. — 166 с.

Bibilijgraphy (transliterated):

1. Volkov Henrykh «Try lyka kul'tury». — M., 1986. — S. 5—6.

2. Houlman D. Emotsyonal'nyy yntellekt na rabote / Dэnyel Houlman; [per. s anhl. A. P. Ysaevoy]. — M.: AST: AST MOSKVA; Vladymyr: VKT, 2010. — 476 s.

3. Zynchenko V. P. Affekt y yntellekt v obrazovanyy / Vladymyr Petrovych Zynchenko. — M. : Tryvola, 1995. — 64 s.

4. Zyazyun I. A. Pedahohika dobra: idealy i realiyi : Nauk.-metod. posib. — K. : MAUP, 2000. — 312 s.

5. Zyazyun I. A. Filosofiya pedahohichnoyi diyi : monohrafiya / Ivan Andriyovych Zyazyun. — Kyiv : 7 b. v. ; Cherkasy : ChNU im. B. Khmel'nyts'koho, 2008. — 608 s.

6. Mendyus R. Moz'h y schast'e. Zahadky sovremennoy neyropsykhologhyu / Rychard Mendyus, Ryk Khanson ; [per. s anhl. V. L. Shtaerman]. — M. : Эkсмо, 2013. — 320 s.

7. Pedahohichna maysternist' : pidruchnyk / Za red. I. A. Zyazyuna. — 3-ye vyd., dopov. i pererobl. — K. : Bohdanova A.M., 2008. — 376 s.

8. Semenova A. V. Paradyhmal'ne modelyuvannya u profesyiniy pidhotovtsi maybutnikh uchyteliv : monohrafiya / Alla Semenova. — Odessa : Yurydychna literatura, 2009. — 504 s.

9. Stouns Э. Psykhopedahohyka : psykhologhycheskaya teoryya y praktyka obuchenyua / Эdvard Stouns ; per. s anhl. pod red. N. F. Talыzynoy. — M. : Pedahohyka, 1984 — 472 s.

10. Freyre P. Pedahohika pryhnbolenykh / Paulo Freyre ; per. Oleksandr Dem"yanchuk. — K. : Yunivers, 2003. — 166 s.

Семенова А.В.

**ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ І А. ЗЯЗЮНА – МАЯК
ДЛЯ ПЕДАГОГІВ ЗА ПОКЛИКАННЯМ**

У статті обґрунтовується теза про те, що принцип людяності є основою усвідомлення особистісного сенсу педагогічної майстерності, як опочуттєвленої діяльності планування взаємодії Людини зі Світом. Теорія

педагогічної майстерності І.А. Зязюна не має аналогів у світі. Культура народу і держави є найважливішим із показників його прогресу завдяки особливій місії педагога, який творить найзначущу, найнеобхіднішу цінність — Людину. З таких позицій справжня освіта ґрунтується на ідеї про розвиток професійної майстерності педагогічних кадрів, де Педагоги-Майстри організовують педагогічну взаємодію. Їх професіоналізм розглядається з точки зору підготовки, оцінки діяльності, особистісних моральних якостей та рівня педагогічної майстерності.

Ключові слова: педагогічна майстерність; освіта; досвід.

Семенова А.В.

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО И.А. ЗЯЗЮНА – МАЯК ДЛЯ ПЕДАГОГОВ ПО ПРИЗВАНИЮ

В статье обосновывается тезис о том, что принцип человечности является основой осознания личностного смысла педагогического мастерства, как прочувствованной деятельности планирования взаимодействия Человека с Миром. Теория педагогического мастерства И.А. Зязюна не имеет аналогов в мире. Культура народа и государства является важнейшим из показателей его прогресса благодаря особой миссии педагога, который создает самую значимую, самую необходимую ценность – Человека. С таких позиций настоящее образование опирается на идею о развитии профессионального мастерства педагогических кадров, где Педагоги-Мастера организуют педагогическое взаимодействие. Их профессионализм рассматривается с точки зрения подготовки, оценки деятельности, личностных нравственных качеств и уровня педагогического мастерства.

Ключевые слова: педагогическое мастерство; образование; опыт.

Semenova A.V.

PEDAGOGICAL SKILLS, IA ZYAZYUNA - A BEACON FOR TEACHERS BY VOCATION

The article substantiates the idea that the principle of humanity is the basis of awareness of personal sense of pedagogical skills as planning activities heartfelt interaction with the world. Theory of pedagogical skills, IA Zyazyuna has no analogues in the world Culture of the people and the state is the most important indicator of its progress through the special mission of the teacher who creates the most significant, the most essential value - Man. From this position a real education based on the idea of the development of professional skills of teaching staff, where the teacher-Masters organize pedagogical interaction. Their professionalism is seen in terms of training, performance evaluation, personal moral qualities and the level of pedagogical skills.

Keywords: pedagogical skills; an education; the experience.